

Michal Flegl Památce Augusta Sedláčka

V letošním roce si připomínáme 170. výročí narození historika Augusta Sedláčka, klasika české genealogie, kastelologie, heraldiky a historické topografie. Narodil se 28. srpna 1843 v Mladé Vožici jako syn okresního soudce. Na jeho rodném domě na náměstí je umístěna pamětní deska. Maturoval na gymnáziu v Písku roku 1863. Následovalo studium na pražské filozofické fakultě (1863-1867), kde byl žákem historiků V. V. Tomka, Antonína Gindelyho a Konstantina Höflera i archeologa J. E. Vocela a klasického filologa Jana Kvíčaly. Získal aprobaci pro vyučování na středních školách nejen dějepisu, ale také češtiny, latiny, řečtiny a němčiny. Ve svých pamětech uvádí, že pokud šlo o další badatelské zaměření rozhodoval se mezi českými dějinami a starověkými dějinami zemí Předního východu. Rozhodl se pro českou historii, protože jak sám vzpomínal, lákala ho práce s historickými prameny, což by pro starověké dějiny tehdy nebylo bez vážných praktických problémů. Tak se tedy stalo, že A. Sedláček byl jako badatel a autor zachován pro naše národní dějepiscectví.

Celoživotním Sedláčkovým povoláním byla středoškolská profesura. Vyučoval na gymnáziích v Litomyšli, v Rychnově nad Kněžnou a od roku 1875 v Táboře. Tábořské působení je nepochybně jeho nejvýznamnějším badatelským obdobím. V roce 1899 odešel Sedláček předčasně do penze, aby se mohl plně věnovat vědecké práci. Další léta pak strávil v Písku, kde kromě vlastní pokračující a vrcholící tvorby obětavě uspořádal městský archiv. V Písku také 14. ledna 1926 zemřel a je pochován na historickém Trojickém hřbitově, dnes upraveném na pietní park. Sedláčkův pečlivě upravený hrob na jižní straně hřbitova je stále cílem vzpomínkových návštěv řady generací titelů jeho monumentálního díla.

Hlavní Sedláčkovy životní dílo představují patnáctisvazkové „Hrady, zámky a tvrze království českého“ (1882-1927, ve třicátých letech 20. století vyšlo druhé vydání). Práce vychází z původních archivních pramenů a představuje přebohatý soubor faktografických poznatků. Podnětem ke vzniku díla jistě byl romanticky motivovaný zájem o hmotné památky českých dějin, především ve vztahu k minulosti jejich zakladatelů a vlastníků. Genealogické východisko, založené na rodopisu české vyšší i nižší šlechty, je tedy možno považovat za základní, dodnes nepřekonaný přínos českému dějepiscectví. Na toto badatelské zaměření navazovalo postižení vnější podoby feudálních sídel. Hmotné pozůstatky hradů a tvrzí, vylíčené Sedláčkem na základě písemných pramenů, pak konkretizoval popisem jejich současné podoby, tedy stavu v jakém se nacházely v době jeho zkoumání na přelomu 19. a 20. století. Zde spočívá dokumentární hodnota díla, na niž mohly navázat novodobé historicko-archeologické výzkumy. Šlechtická genealogie ovšem bezprostředně souvisí s heraldikou. Toto téma se tak logicky objevuje v díle o hradech, zámcích a tvrzích. Souviselo to s dalším celoživotním zájmem A. Sedláčka. Tím byla nejen sběratelská práce pokud šlo o erby české šlechty, ale také teoretický výklad a dějiny české heraldiky. Vzniklo tak další Sedláčkovy monumentální dílo - dvoudílná „Českomoravská heraldika“ (1902, 1925).

Historik českého dějepiscectví František Kutnar postihl v Sedláčkově díle hledisko topografické jako sjednocující osnovu pro obecnější pohled na historický vývoj. Mezi historicko-topografické práce A. Sedláčka patří spolehlivý „Místopisný slovník historický království Českého“ (1908) a řada monografických zpracování dějin českých měst. Mezi nimi vynikají třídílné „Dějiny královského města Písku“ (1910-1913) i „Dějiny Prácheňského kraje“ (1926). Domnívám se, že je třeba zdůraznit v mnohém ohledu základní význam Sedláčkem zpracovaných hesel v Ottově Slovníku naučném, věnovaných jak historické topografii tak zejména genealogii českých šlechtických rodů (pod značkou „Sčk“).

Množství shromážděného pramenného materiálu se stalo základem ke vzniku dalších Sedláčkových klasických prací z oboru toponomastiky a metrologie - „Snůška starých jmen řek, potoků, hor a lesů“ (1920) a „Paměti a doklady o staročeských mírách a váhách“ (1923). Řadu dalších studií otiskoval A. Sedláček v ústředních odborných i regionálních časopisech a v drobnějších publikacích (např. o Janu Žižkovi).

Dílo A. Sedláčka je „jedním z posledních důkazů toho, co ve vědě může vytvořit neúporná práce jednotlivce“ (F. Kutnar). Zázemí pro Sedláčkovu badatelskou práci představovala péče jeho manželky Ernestiny roz. Hlavaté (sňatek 1871, zemřela 1899). Její obětavost šla tak daleko, že o prázdninách chodila sloužit za stravu do rodiny svého bratra (ač se švagrovou se neměly právě rády), jen aby manžel August měl finanční prostředky pro své cesty po českých hradech. Vzpomínám, že když jsem tuto skutečnost v širších souvislostech uváděl ve svém historickém prosemínání na Evangelické teologické fakultě UK, setkal jsem se vždy s kritickými poznámkami na Sedláčkovu adresu, zejména z řad posluchaček (ani se jim nedivím).

Téměř osmdesátiletý A. Sedláček se podruhé oženil (1922) s učitelkou Terezou Barcalovou, která mu obětavě dosloužila až do konce jeho života. Žili spolu v rodinném domě v Písku, který Sedláček koupil již roku 1899 (čp. 355 na dnešní Žižkově třídě). Ze vzpomínek historiků - pamětníků jsem se dozvěděl zajímavý příběh z 50. let 20. století, příznačný pro onu dobu: Tehdy národní výbory dosazovaly do soukromých domů nadekretované nájemníky. Tak tomu bylo i v Písku, takže nucenými nájemníky byl ohrožen i Sedláčkův dům. Ctitelé Sedláčkova díla se tehdy obrátili o pomoc na vlivného Zdeňka Nejedlého. Tento jinak kontroverzní politik a historik měl zvláštní vztah k historikům starších generací. Augusta Sedláčka si velice vážil a tak zasáhl, takže paní Tereza zůstala ušetřena nevídaných nájemníků (zemřela 1974).

Sedláčkova pozůstalost obsahuje obrovské množství materiálu, výpisků z pramenů. Jen genealogická a heraldická kartotéka má více než 400 tisíc lístků! Celou pozůstalost odkázal Sedláček tehdejšímu Státnímu ústavu historickému. Dnes je uložena v Historickém ústavu Akademie věd ČR. Celoživotní dílo Augusta Sedláčka, vydané tiskem i v pozůstalosti, představuje nepostradatelnou základnu všeho bádání orientovaného místopisně, ale též genealogicky a heraldicky. Jistě je pozoruhodné, že dnešní dějepiscectví v něm nalézají neocenitelné podklady také pro studium sociálních a politických dějin.

Bibliografická poznámka

Bibliografie prací o životě a díle Augusta Sedláčka je bohatá, jak to odpovídá významu jeho osobnosti. Uvádím zde alespoň celkový přehled Ladislava Cihly „A. Sedláček“ (Písek 1963) a sborník „A. Sedláček a pomocné vědy historické“ (redigovala Božena Kopiczková, Mladá Vožice 1995). Výstižnou charakteristiku a hodnocení z pera Františka Kutnara viz v díle F. Kutnar a J. Marek „Přehledné dějiny českého a slovenského dějepiscectví“ (2. vydání, Praha 1997). Nepominutelným zdrojem informací jsou Sedláčkovy „Paměti z mého života“ (1924). K Sedláčkovu odkazu se také hlásí Klub A. Sedláčka v Plzni, vydávající časopis „Hláska“.

Portrét: Kresba Jana Vilímka pro Hunoristické listy č. 42, říjen 1882

Inzerát: A. Sedláček, Hradů, zámky a tvrze české, díl V., sešit 1, 1885

„Hradů, zámků a tvrzí českých“

doposud vyšly:

<p style="text-align: center;">I. díl:</p> <h3 style="text-align: center;">Chrudimsko</h3> <p>(seš. 1.—15.) jest celkem 40 arohů silný, ohová 24 kartony, přes 130 vyobrazení v textu, celkem přes 160 ilustrací a velikou mapu hradů, zámků a tvrzí Chrudimska, jichž tu popsáno 131. Připojeny jsou rejstříky míst a osob. — Krámská cena 9 zl. 45 kr., ve skvostné vazbě v plátně 11 zl. 10 kr., s koženým hřbetem 11 zl. 40 kr.</p>	<p style="text-align: center;">III. díl:</p> <h3 style="text-align: center;">Budějovsko</h3> <p>(sešit 32.—49.) jest celkem 49 arohů silný, ohová 36 kartonů, přes 231 ilustrací v textu, celkem přes 267 vyobrazení a velikou mapu hradů, zámků a tvrzí Budějovska, jichž tu popsáno celkem 98. Připojeny jsou rejstříky míst a osob, vysvětlení znaků a pečeti. Krámská cena 11 zl. 35 kr., ve skvostné vazbě v plátně 13 zl., s koženým hřbetem 13 zl. 30 kr. — Desky o sobě plátěné 1 zl. 10 kr., v koženém hřbetě 1 zl. 40 kr. Na záskyku 25 kr.</p>
<p style="text-align: center;">II. díl:</p> <h3 style="text-align: center;">Hradecko</h3> <p>(sešity 16.—31.) jest celkem 44 arohy silný, čítá 32 kartony, přes 200 vyobrazení v textu, celkem přes 245 ilustrací a velikou mapu hradů, zámků a tvrzí Hradecka, jichž tu popsáno 108. Připojeny jsou rejstříky míst a osob. Krámská cena 10 zl. 40 kr., ve skvostné vazbě plát. 12 zl. 5 kr., s koženým hřbetem 12 zl. 35 kr.</p>	<p style="text-align: center;">IV. díl:</p> <h3 style="text-align: center;">Vysočina Táborská</h3> <p>dospěl k seš. 20. a bude sešitem 21., který vyjde po tomto I. sešitě V. dílu, ukončen.</p>

„Hradů, zámky a tvrze české“ prodávají se a lze je předplatit ve všech knihkupectvích, jakož i u nakladatele:

Knih tiskárny F. Šimáčka,
v Praze, Jerusalemská ul. č. 11.